

ÖREGSZALLÁS

BURÁNY NÁNDOR

Fekete Gábor és felesége ezen a szeptember eleji hajnalon is korábban kel a napnál. Csörgőóra nélkül is pontosan ébrednek, végzik a dolgukat, ki-ki a magáét, anélkül, hogy a teendőket meg kellene beszélniük. Nem szeretnek fölöslegesen beszélgetni, némán tesznek-vesznek a házban, az udvaron, az istállóban. Kati, a lányuk — külön szobája van — nem ébred fel. Anélkül, hogy figyelmeztetnék egymást, tekintettel vannak az álmára, ügyelnek rá, minél kisebb zajjal legyenek.

Nem kérdezik egymástól, ki hogyan aludt, ki mit álmodott, nem lehet az időt erre fecsérelni. Gábor az istállóba siet, aljaz, eteti a manhákat, a hízóknak kever moslékot. A piros traktor indulásra készen áll. Az este elvégezte a szükséges ellenőrzést.

Felesége megfeji a teheneket, leszűri, kiméri a tejet. Majd jön érte a postásné, a Fehér tanítónő, a sarki boltos lánya, mindegyik tudja már, az asztalon sorakozó köcsögök közül melyik az övé. Negyvenéves, apró, fekete teremtés, még fürgén mozog, ég a kezei között a munka.

— Kész vagy? — áll meg mellette az ember. Benyúl a faliszekrénybe, kivesszi a pálinkásüveget, meghúzza, megkínálja feleségét — az sóhajt csak, nem szól —, majd belső zsebébe csúsztatja.

— Csak elkészítem Katinak is. Reggelire. Te megetettél? — kérdi, de nem emeli föl tekintetét a köcsög szájához illesztett félliteresről.

— Meg. Mehetünk. — Meleg, barna szemével fölnéz az égre.
— Míg nagyon föl nem szárad.

Elbizonytalanodik a hangja, felesége fürkészve figyel, mint akit nagy meglepetés ért.

Az eresz alatti réseken át a padlásról ki-kiröppennek a galambok, a góré tetején turbékolnak, udvarolnak egymásnak hajnali buzgósággal. Tisztán, kéken fénylik a tolluk. A villanydróton búcsúzó fecskék csivitelnek, mások vakmerő köröket írnak le az udvar fölött, aztán feszes ívben még visszarepülnek az istállóba, a gerendához tapasztva a fészük.

Gábor a gangsaroglyából végignéz az udvaron, az istálló, vele szemben az ól, efölött a góré, a szomszéd háza mögött húzódik hosszan, üres már, hátul a nagy kert, a végtelen puszta síkság fut napkeletnek messze az ég alá. Az embernek belefárad a szeme — pedig semmi sem áll útjába —, mire a végére ér.

Jobb kezével a nyitott saroglyára támaszkodik, a balt nadrágzsebébe sülyesztette. Hol a búcsúzó fecskéket nézi, hol az udvart, mintha a költöző madarakkal együtt maga is búcsúzkodna. Idegesen pislog, hátrafordul a felesége felé, egy ideig nézi, de nem szól, nem sietteti.

— Megnézzük most a cementet? — emeli föl tekintetét az asszony.

— A cementet?

— Hát. Tudod, mondták, hogy a napokban kapnak.

— De most? ... Sietnünk kell — ódzkodik egyre.

— Ha megjön, szétkapkodják, aztán várhatunk, ki tudja, mikor kapnak megint.

— Majd ... inkább hazafelé ha jövünk — mondja kedvetlenül.

Az asszony elhallgat, nem erőlteti tovább.

Gábor újra az udvart nézi. Sajó, a fekete puli mérgesen csahol a szomszéd kerítésnél, egy cirnos macska rémülten menekül át rajta. A kert végében ösztövért akácok, egy vadgalamb leereszkedne a kukoricázó tyúkok közé, de fölriad, visszarepül.

A kutya egy ideig ugat még a kerítés tövében az elmenekült macska után, aztán megunja, s mintha jelentést kellene tennie, visszaszompolyog, óvatosan kémlel, letelepszik a gazdája lábához.

A második háztól motorzúgás, begyújtották a traktort. A hátsó szomszédban még nem mozognak, csak a hízók éheztek meg, követelik a reggeli moslékot. A közelben valaki ganézik, az érett istállótrágya erős, szemet megkönnyeztető szaga itatja át a levegőt. Az állomáson dudál a sínbusz.

— Ez az, amivel a kitérőnél szoktunk találkozni.

Erzsi sürgetésnek veszi ezt.

— Mehetünk. Megvagyok ezzel is — mutatja az elemózsiás kosarat. Benne szalvétába kötve a reggeli, ebéd. Kétliteres üvegben víz.

Gábor szűkszavú ember, higgadt, csendes. Hangosan nem káromkodik, harsányan nem nevet. Válasz helyett föllép a traktorra. De mielőtt fölülne, bal lába még a földön, eldobja a cigarettavéget, másikkra gyújt. Az indítás az első próbálkozásra sikerül. Fülel, hallgatja a motorzúgást. Elégedetten szemléli a parancsait szófogadóan teljesítő piros masinát.

Az asszony kitarja a kaput, kétszárnyú, keretes drótháló, a traktor a pótkocsival kigördül a széles utcára, jobbra, a Kisköz felé vezető irányba kanyarodik, az ablak előtt megáll; Erzsi behajtja az egyik kapuszárnyat, az udvarra kilépő lánya kiabálja, hogy menjen csak, a másikat majd ő. Álmos, hagyták, hadd aludja ki magát, de mire szülei mennek el, rendszerint fölébred. Kócosan, hálóingben szalad ki, becsukja a kaput, aztán gyorsan eltűnik.

A traktor egyenletes zakatoló zúgással indul Fekete Gáborral és feleségével. Csak a szomszéd házig, ott már lefékez.

— Mi az? — túgúl kérdőre az asszony szeme.

— Mindjárt... csak elfelejtettem... — fut vissza az udvarra, hátra az istálló irányába. A göré sarkától a puli lustán indul feléje, érdeklődően emeli fejét. Gazdája nem simogatja meg. Egy perc sem múlik el, megint itt áll, a kapuszárnyak alá helyez egy lécet lábával még gondosan megigazítja, a csirkék ki ne bújhassanak az utcára. Fölugrik a traktorra, eldobja a cigarettát, még egyszer visszatekint. — Az istállóban égve felejtettem a villanyt — tolja föl kopasz homlokáról a kiszürkült kalapot.

A kovácsműhelynél befordulnak a Kígyó utcába, egykettőre a Melegkúthoz érnek. Önkéntelenül az öregház felé fordul. Nyílik a barna kiskapu, apja lép ki, kezében tejeskanna.

— Nézd, már kocog — szól vissza a feleségéhez.

— Hogy ő legyen az első — az asszony a pótkocsiban bal kezére támaszkodva kissé fölemelkedik, megigazítja az ülésnek használt zsákcsomót.

— Nem bírja ki, hogy ne csinálja — évelődik fejcsoválva.

A Szent Antal-szobortól már egyenesen vezet az akácos út a meredek kisköz lejárához.

Szemben velük a síkság végtelenjéből most emelkedik ki a napkorong. Tiszta az égbolt, egyetlen felhőfoszlányt sem látni. A csordakútnál magasra megrakott heréskocsi, két fényes szőrű pejke húzza.

— Ezeké már nem ázik meg — fordul hátra Gábor.

— Ezeknek szerencsájük van.

— Mennyi, van már három hete, hogy nem esett.

— Három hete.

— Csak kibírná még!

— Látnod, milyen tiszta az ég.

— Most megfordítom, aztán fölmarkozzuk, s holnap...

Előretekint, mintha a hereföldjét szeretné már látni. A napkorongnak még nincs sugara, belenézhethet, nem kell a szemébe húznia a kalapot. Negyedórányi távolságra, jobb kéz felől, a kukoricás fölött az öregszállás. Mögötte, fölémagasodva, a diófa sötétzöld koronája, a tanya mellett a hereföld. Egy dűlővel közelebb a bosztán. Itt teszi, segíti le a feleségét.

Nagy tábla vöröshagyma. — Kezdd csak el. Jövök én.

— Siess, már el vagyunk késve — figyelmezteti.

Gábor előveszi a cigarettásdobozt, rágyújt. Nem állítja le a motort, a garabolyt, a vászonzsákokat a pótkocsiból beviszi, leteszi a hagymatábla végéhez. Megáll, eltorzul az arca, összegörnyed, gyomrához kap.

— Fáj a gyomrod?

— Csak belehasított — csap a kezével, mint aki nem szeret erről beszélni. Aztán gyorsan fölegyenesedik.

Egy középkorú férfi kerékpározik el a dűlőúton. Gábor nem vesztegeti az időt, visszasiet a traktorhoz, a föld végéhez kanyarodik, lekapcsolja a pótkocsit, s úgy, anélkül iparkodik a hereföld felé. A felesége sokáig szótlánul néz utána. Mint akinek rossz az előérzete.

A nap most jobbról süt, arcán érzi már sugarainak melegét. Oda-odanéz a mellette elmaradó kukoricásokra. Zöldek még a táblák, csak itt-ott gatyás az aljuk, pedig száraz, néhol repedezett a föld.

Összehúzza szemét, fölkapja tekintetét, varjúraj röppen fel károgva a ház mögötti fákról. Valami rájuk ijeszthetett. Egy ideig bizalmatlanul lebegnek, aztán eloszlik a gyanakvásuk, évelődőkárogással visszaereszkednek az ágakra.

Fekete Gábor megérkezik az öreg tanyához; lakóház, végében istálló, rozsdás cserepek, fehérre meszelt falak. Felesége szüleinek a birtoka volt. Bal kezével markolja a kormányt, jobbjával, hüvelyk- és mutatóujja közé fogja az alsó ajkához ragadt cigarettát, megszívja, kivieszi szájából, maga felé fordítja az üszkös csonkot, kialudt, csak félig égett el, megnézi, aztán messzire hajtja.

Beáll a szállás elé. Harminométernyre a dűlőtől. Az utat, a keréknyomot is benötte a fű. A ház előtti térségen, a valamikori tanyaudvaron is sűrű zöld. A meggyfáknak sárgul a lombja, hullik a levele. A zsalugáteres ablak alatt öreg barackfa, egyik fele száraz, levele termésével együtt ráaszalódott az ágakra. Nem hullott le róla, mintha így, halála után is ragaszkodna hozzá. Körülnéz, aztán megfordítja a traktort.

Leszáll, leugrik, a jobb térde becsuklik, kinyújtja a lábát, gumibocskorát nézi, lábujjait mozgatja benne, aztán leveti, fél lábon állva porhanyós földet, göröngyöt ráz ki belőle. Kabátja belső zsebéből lapos üveget húz elő, szájához emeli, nagyokat kortyol a pálinkából. Megrázkódik bele.

A hereföld szélében áll, az első rend előtt. Erős mozdulattal a földre szúrja a villát, még egyszer rágyújt, szélcsend van, a legkisebb levél se rezdül, egyenesen lobban, nem hajladozik, nem imbolyog a gyufa lángja. Mélyen leszívja a füstöt, az erős dohány megköhögteti. Megmarkolja a villát, a rend közepén nekiáll, s hajtja kifelé a dűlőt irányába.

Szabályosan ismétlődő mozdulatok, szeme az előtte futó soron, a villa négy ága a rendbe kaszált szálak alá nyúl, egy csuklómozdulattal a felső, száraz levelek kerülnek alulra, a zöldek, nyersék estig száradhatnak.

— Szép zöld marad, ugye? — száll le a bicikliről a föld végénél a szomszédja. Ötvenen felüli ösztövért parasztember. Előtte bodzabokor, fürtös, fekete termésel.

Gábor előbb a villára támaszkodva, aztán a rendek fölé hajolva szemléli, mennyi kell még, hogy kötni lehessen.

— Most már talán nem ázik meg — válaszolja.
— Nem úgy néz ki, mintha esni akarna.
— Pedig most már csak esni kellene.
— Azt a néző asszony se tudja — legyint kedvetlenül a szomszéd. Mislinget vetett a tarlóba, de a szárazság miatt nem kelt ki, üresen feketéllik a felugarolt föld. Lehajol, ujjával kapargatja a szürke rögöket. Rosszallóan csóválja a fejét. Aztán fölegyenesedik, fogja a derekát, úgy kérdezi:

— És a szomszéd?

— Megvan.

— Bírja még?

— Éppen reggel láttam. Vitte a tejet.

— Tejet?

— Hát. A szövetkezetbe. Az este voltam náluk, mondtam, mért nem hagyják már, nincsenek ők erre rászorulva, de hát...

— Hány éves is ő már?

— Jövőre lesz kilencven. Nem is nagyon bírják már, ketten fejnek, két csecset az egyikük, kettőt a másikuk...

— Kilencven év... — mondja a szomszéd elgondolkozva, aztán még egyszer kémlelően néz föl az égre.

Gábor is utánaemeli tekintetét. Jobb kezével a villára támaszkodva fordul észak felé.

— Ahol a! Jönnék már a felhők — emeli meg az állát, a látóhatár felett, északra kicsi fehér felhők, távoli vitorlások.

— Az semmi.

— Nem lehet azt tudni — mondja inkább kedvetlenül, mint meggyőzően.

— Azok ott vannak minden reggel — legyint a szomszéd, azzal elköszön, s mit sem sejtve elbiciklizik.

Gábor mintha megfeledkezett volna magáról, egy ideig még elgondolkozva, mozdulatlanul néz utána. Aztán nekiborul a második sornak, itt vastagabb a rend, sűrűbb, erősebb lehetett a here. Nem cigarettázik, a pálinkásüveget se vette elő, mikor megállt a szomszédal beszélgetni; éppen mintha előle akarta volna rejteni.

Csak a második sor végén áll meg egy szusszantásnyira, a felesége figyelmeztette, hogy siessen, gyönyörködik a szépen száradó

herében. Száraz a föld, kiszikkadt, a bogarak a zöld rendek alá rejtőztek, most riadtan gurulnak széjjel.

A dűlőút másik oldalán nagy kukoricás, egy piros-fekete tollú fácánkakas sétál ki az útra, méltóságteljes a tartása, nem ijed meg, nyugodtan körülnéz, aztán visszafordul. Távobabbról egy másik kukorékolása hallatszik.

Gábor új sort kezd. Nem fárasztja ez a munka. Élvezettel, nyugodt mozdulatokkal végzi, csöndesen halad előre, csak a bocskora talpa alatt megtörő, széthajló kemény heretarló zúgolódik lépéseinek egyenletes ütemére.

Mikor kész a munkával, még egyszer végignézi. Hat-hét lépéssel beljebb gubancos maradt a rend, nem hagyja úgy, odamegy és gondosan eligazítja. Aztán vissza ki a föld végéhez, a dűlőre. Nagyra nőtt, kövér disznóparéj, nehéz kiszakítani, két kézzel kapaszkodik bele, úgy húzza ki tövestül.

A traktor mellett áll, mielőtt fölkapaszkodna az ülésbe, rágyújt. Mintha keserű cigarettát vett volna a szájába, fájdalmasan eltorzul az arca, homloka ráncokba rándul, előveszi a pálinkásüveget, összegörnyed, jobbát gyomrához szorítja. Leguggol, leül a traktor mellé, térdét felhúzza, ráhajtja a fejét. A pálinkásüveget még kezében szorongatja. Kalapját maga mellé teszi az árnyékban még harmatos fűre. Ritka, hosszú hajszájai izzadt fejéhez tapadnak. Kiegyenesedik, zsebkendőt vesz elő, letörli homlokáról, arcáról a verejtéket. Mélyet sóhajt, mintha erőt gyűjtene valami nagy elhatározáshoz. Jobbra, az udvart szegélyező cserjéken túl hereföld. Száradnak a rendek, estére lehet markozni, hajnalban kötni.

Valami megint felriasztotta a varjakat.

Elmegy a ház mögé, ahol a nagy diófa áll. Sehol senki. Egyedül kellene feltartania a fejére szakadó rettenetesen nehéz nagy eget. A távolba menekülő síkságot vizsgálja. Néma segélykérés. Ameddig ellát, sehol egy szállás sem maradt. Fölnéz a diófára. Egészséges, erős ágak. Szépen termett, lesz mit szedni. Gondosan szemügyre veszi az ágakat, mintha képtelen volna levenni róluk a tekintetét.

Felesége tudta, ha Gábor megfordítja a herét, sietni fog vissza hozzá. Így tenne, ha nem figyelmeztette volna is. Most mégsem jön. Az asszony egyre türelmetlenebb. Mikor nem győzi várni, dél körül, maga szalad el az öregszállásra.

Úgy kötötte föl magát — amikor meglátta, rémületében nem,

csak sokkal később gondolt erre —, magasra, hosszú kötélén, senki se segíthessen rajta.

A lapos üveg ott feküdt a kalap mellett a fűben, eldőlt, az alkohol kifolyt belőle, elpárolgott a napon, beitta a föld, vagy már előbb kiürült.